

Ключевые слова: бюджет, программно-целевой метод, стратегическое планирование бюджета, управление государственными ресурсами, бюджетная политика.

Bondarchuk N.K., Skoropad I.S. Budget Planning Based on Targeted Programs

This article explores the nature, problems and the history of the development of a program-target method of formation and budget planning in Ukraine and in the world. The objective of the program-target method is prioritizing the allocation of resources and control over the efficient use of funds. The introduction of program-target method is the possibility of a productive use of limited financial resources and increasing the level of responsibility of the authorized people and the success of the budget reform in Ukraine as a whole. The article presents the Concept of the program use in the budgeting process in Ukraine.

Keywords: budget, program target method, strategic budget planning, public resources management, fiscal policy.

УДК 631:331.4 Доц. А.М. Дейнека, д-р екон. наук – НЛТУ України, м. Львів; асист. В.М. Степанюк – НУ "Львівська політехніка"

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ПЕРЕРЕЗПОДІЛУ КОШТІВ НА ПРОФІЛАКТИКУ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ

Проведено дослідження використання коштів на заходи з охорони праці на підприємствах лісового господарства. Запропоновано нові підходи і принципи об'єктивної оцінки та визначення напрямів ефективного використання коштів шляхом розрахунків суми вкладень у заходи з охорони праці та раціонального розподілу її за конкретними напрямками праце-охоронної діяльності. Використання запропонованого методичного забезпечення дасть змогу отримати соціальний ефект і підвищити результативність вкладання коштів у поліпшення умов і безпеки праці працівників лісгосподарських підприємств.

Ключові слова: виробничий травматизм, кошти на охорону праці, працеохоронна діяльність, попередження травматизму, соціальний ефект.

Актуальність теми. В основі наявної системи управління охороною праці діє адміністративний метод контролю і покарання порушників нормативних вимог і слабо використовується економічна зацікавленість керівників підприємств у забезпеченні оптимальних умов праці.

Статистичний аналіз стану умов і охорони праці на підприємствах лісової галузі вказує на те, що, незважаючи на значне збільшення фінансування заходів у цій сфері, поліпшення ситуації не відбувається. Одна з головних причин такого стану – недостатньо раціональний розподіл витрат. В умовах дефіциту фінансових коштів некоректно ставити за мету розрахунок такої кількості витрат на забезпечення безпеки праці, які дадуть конкретний результат. Тому завдання ставиться таким чином: визначити пріоритетні напрями розподілу обмеженої суми грошових коштів.

Мета досліджень. Метою дослідження є визначення пріоритетних напрямів ефективного використання коштів на заходи з охорони праці за конкретними напрямками працеохоронної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. За даними Міжнародної організації праці, щодня у світі від пов'язаних з роботою травм і захворювань гине приблизно

6300 осіб – це понад 2,3 млн смертей на рік. Економічні збитки, пов'язані з виплатою компенсацій, втратою робочого часу, перервами у виробничій діяльності, видатками на медичне обслуговування та іншими витратами щороку дорівнюють 1,25 трлн дол. США або 4 % світового валового внутрішнього продукту.

На охорону праці держава виділяє значні кошти, але вони не завжди витрачаються ефективно через те, що вибір організаційно-технічних заходів найчастіше визначається приватними пропозиціями на основі суб'єктивних переваг осіб, які приймають рішення. При всій теоретичній і практичній значущості наявних на сьогодні наукових праць, які стосуються охорони праці, варто констатувати, що питання оцінки та підвищення економічної ефективності витрат на охорону праці недостатньо опрацьовані.

У роботі [1] було наведено основні співвідношення кореляційно-регресійного аналізу та детально досліджено взаємозв'язок між об'ємом заготовленої деревини та коефіцієнтом частоти травматизму. Залежність коефіцієнта частоти травматизму від витрачених коштів на охорону праці на одного працюючого показано на рисунку.

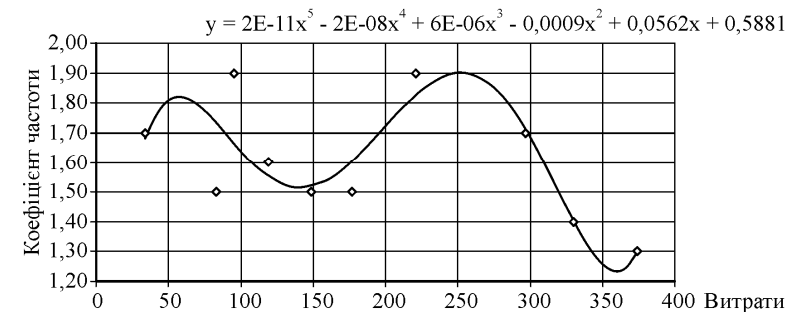

Рис. Залежність коефіцієнта частоти травматизму від витрачених коштів на охорону праці на одного працюючого

Коефіцієнт кореляції в цьому випадку є досить малим (-0,4433), що свідчить про відсутність лінійного зв'язку між досліджуваними факторами. Тобто за умови збільшення витрат на охорону праці на одного працюючого на підприємствах галузі коефіцієнт виробничого травматизму не зменшується. Це свідчить про нецільове використання коштів на охорону праці.

Виділити кошти на зниження рівня виробничого травматизму означає вилучити їх з безпосереднього виробництва продукції для фінансування за рахунок їх робіт, які, на перший погляд, не дають миттєвого економічного результату. Проте детальний аналіз показує, що ефект від такого рішення виявляється у зниженні збитків від аварій, нещасних випадків на виробництві, а також витрат, пов'язаних із зростанням кількості захворювань і смертності людей.

Оскільки основним напрямом ефективного впливу на рівень виробничого травматизму і професійної захворюваності і на рівень ризику виробництва є попередження травматизму, то від правильного визначення суми вкладень у цю профілактику вирішальною мірою залежить успіх працеохоронної діяльності загалом. Але навіть за умови вдалого визначення загальної суми фінансування

охорони праці підприємство, галузь чи держава загалом не застраховані від невдач. Пояснюємо це тим, що не менш важливо раціонально розподілити загальні обсяги фінансування за окремими напрямками працезахоронної діяльності, враховуючи як технічні і санітарно-гігієнічні, так і організаційні та психофізіологічні заходи впливу на стан умов і безпеки праці.

Основне завдання, яке під час планування та здійснення працезахоронної діяльності необхідно вирішувати на всіх рівнях управління охороною праці, полягає у пошуку відповідей на два ключові питання: яку суму коштів доцільно витратити на охорону праці та яким чином розподілити цю завжди обмежену суму між окремими напрямками працезахоронної діяльності для досягнення найбільшого ефекту. Постановка цих питань викликана тим, що ні суспільство, ні окреме підприємство не мають змоги фінансувати витрати на заходи з охорони праці в обсягах, які забезпечували б повну нейтралізацію виробничих небезпек. Тому в кожному конкретному випадку виникає необхідність визначення загального обсягу фінансування, який повинен базуватися на концепції прийняттого рівня ризику нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві.

Для раціонального розподілу коштів і вибору пріоритетного напрямку заходів з поліпшення умов і охорони праці бажана оцінка їх економічної ефективності. Застосовувані раніше в нашій країні підходи, які визначали як результат умовний ефект, застаріли. Сьогодні вітчизняні автори приймають думку зарубіжних фахівців: результативність проведення заходів визначається як скорочення реальних витрат підприємства внаслідок нещасних випадків і професійної захворюваності. Цей підхід більш наочно відображає дійсність, ніж умовна економія, дає уявлення про рівень проблеми, сприяє виявленню економічних стимулів для поліпшення умов і охорони праці.

Ефективність заходів можна оцінити за такими критеріями:

- зростання рівня безпеки: чим результативнішим буде зниження найвищих ризиків, тим ефективнішими будуть запропоновані заходи;
- ширина дії: чим на більшу кількість ризиків або на безпеку більшої кількості осіб діють заходи, тим вони будуть ефективнішими;
- виконання вимог: якщо з допомогою заходів буде досягнуто приведення справ відповідно до законодавства, то їх необхідно виконувати;
- ефективність затрат: кращі заходи не обов'язково дорогі. Інколи дуже малими покращеннями досягаються значні результати, майже безкоштовно.

Під витратами на запобіжні заходи в галузі охорони праці потрібно розуміти витрати, зроблені з метою попередження виникнення професійних ризиків. Щодо соціально-економічної ефективності ці витрати сприяють створенню безпечних умов праці, збільшенню у подальшому продуктивності праці і зростанню в майбутньому доходів працівників, а також їх професійному та особистісному потенціалу.

Визначення напрямів ефективного вкладення коштів у заходи з охорони праці з метою зменшення до прийняттого рівня виробничого ризику на підприємствах лісової галузі проведено на прикладі базового підприємства Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства – ДП "Бродівське лісове господарство".

Мета прикладу – здійснити обґрунтування комплексних заходів з досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійних захворювань та аварій для розділу "Охорона праці" в колективному договорі ДП "Бродівський лісгосп".

Схема обґрунтування комплексних заходів з охорони праці в розділі "Охорона праці" колективного договору має такий вигляд:

1. Визначається мета та основні завдання охорони праці на підприємстві:
 - здійснюється загальна оцінка стану умов і охорони праці на підприємстві (рівень травматизму чи професійної захворюваності, стан умов праці, перспективи розвитку підприємства та зміни умов праці тощо);
 - визначається основна мета працезахоронної діяльності та завдання, що мають бути вирішені для досягнення цієї мети;
 - оцінюються орієнтовні обсяги фінансування та прогнозується очікувана віддача (приблизно).
2. Виконується детальний аналіз інформації про стан охорони праці на підприємстві за такими напрямками:
 - стан травматизму і професійної захворюваності та їх тяжкість на підприємстві, у галузі та в Україні загалом;
 - стан умов праці (за результатами атестації і за наявності карт умов праці для робочих місць, де технологічний процес, обладнання, використовувані сировина і матеріали можуть бути потенційними джерелами шкідливих і небезпечних факторів; згідно з наведеними вище Картами оцінювання ризику та критеріїв виробничого ризику);
 - якщо атестація з тих чи інших причин не проводилася або проводилася більше п'яти років тому, то оцінка умов праці має здійснюватися шляхом визначення потенційних джерел небезпек, їх важливості з використанням індивідуальних або колективних експертних оцінок (робітники, спеціалісти з охорони праці, інженерно-технічний персонал підприємства);
 - структура витрат з охорони праці в минулі періоди та методи страхування непередбачуваних збитків;
 - перелік заходів з охорони праці, які доцільно запровадити у плановому періоді;
 - організаційне забезпечення охорони праці на підприємстві;
 - стратегія розвитку підприємства та очікувані внаслідок цього зміни умов праці;
 - професійний підбір персоналу, навчання та тренування безпечним прийомом праці;
 - мотивація до безпечної праці.
3. Виконується порівняння стану умов і охорони праці на своєму підприємстві з підприємством-зразком, підприємствами аналогічного профілю, середньогалузевими чи середніми для України показниками травматизму; за наявності інформації здійснюється також порівняння витрат працезахоронного призначення.

Визначення напрямів ефективного вкладення коштів в охорону праці, тобто раціональний розподіл загальної суми коштів, що має спрямовуватися на охорону праці, здійснюється з використанням таких методів:

- техніко-економічного обґрунтування;
- пропорційного (за причинами нещасних випадків) фінансування окремих напрямів працезахоронної діяльності;

- соціально-економічної оптимізації вкладень з урахуванням їх ефективності;
- порівняльного аналізу (сума витрат з охорони праці на майбутній період визначається, виходячи з витрат минулих періодів, із середньогалузевих питомих витрат) [2].

Вибір того чи іншого методу залежить від специфіки виробництва, фінансово-економічного стану підприємства, умов і охорони праці на підприємстві, перспектив розвитку підприємства та економічних можливостей поліпшення стану умов і охорони праці. Пропоновані методи розрахунку орієнтовані на інформацію, яку мають у своєму розпорядженні підприємства всіх форм власності.

Визначення обсягу фінансування охорони праці за допомогою порівняння з витратами минулих років використовується на підприємствах з низьким рівнем травматизму, або за його відсутності, де стан умов і безпеки праці істотно не змінювався. Суть методу полягає в тому, що простежується динаміка витрат за попередні п'ять років і плануються витрати на профілактику на рівні середнього значення витрат за цей період.

Табл. 1. Фінансування заходів з охорони праці на ДП "Бродівське лісове господарство"

Рік	Кількість працюючих, осіб	Реалізовано продукції, млн грн	Витрати на охорону праці, тис грн	Витрати на 1 працюючого, грн	Частка витрат від обсягів виробництва	Кількість нещасних випадків, заг/см.	Коефіцієнт частоти
2008	556	23,860	304,206	547	1,27	–	–
2009	479	22,605	316,537	661	1,40	–	–
2010	489	33,600	470,300	962	1,40	1/0	2,0
2011	510	43,373	393,502	772	0,91	–	–
2012	500	39,380	368,482	737	0,93	–	–
Середнє	–	–	370,6	–	–	–	–

Як видно з табл. 1, ДП "Бродівське лісове господарство", яке входить у структуру Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства, за п'ять попередніх років має стабільний обсяг виробництва і майже рівні щорічні витрати на охорону праці. За цей період на підприємстві стався лише один нещасний випадок. Зношеність основних виробничих фондів залишається стабільною (завдяки частковому оновленню). Тобто підприємство є благополучним у питанні охорони праці. Враховуючи, що істотної зміни чисельності в майбутньому не передбачається, під час планування витрат на заходи з охорони праці на наступний рік можна прийняти суму коштів, що дорівнює середній витраті за цей період. У нашому випадку це становить 370,6 тис. грн.

Метод порівняння зі середніми витратами для галузі можуть застосовувати всі підприємства, а особливо корисним є для підприємств з рівнем травматизму, близьким до середньогалузевого. Обсяг вкладень у заходи з охорони праці встановлюється на рівні середніх для галузі витрат на одного працюючого (табл. 2).

Табл. 2. Порівняльна таблиця фінансування витрат на охорону праці.

Рік	Показники в лісовій галузі		Показники на ДП "Бродівське лісове господарство"	
	коефіцієнт частоти	витрата коштів на 1 працівника, грн	коефіцієнт частоти	витрата коштів на 1 працівника, грн
2008	1,4	215	–	547
2009	1,3	378	–	661
2010	1,0	550	2,0	962
2011	1,1	611	–	772
2012	1,1	631	–	737

Середньогалузеві питомі витрати на заходи з охорони праці (на одного працюючого) визначені за динамікою їх змін упродовж 2008-2012 рр.

Коефіцієнти частоти травматизму $K_{\text{ч}}$ знаходяться в межах від 1,0 (2010 р.) до 1,4 (2008 р.) на 1000 працюючих. Середнє значення коефіцієнта $K_{\text{ч}}$ для галузі дорівнює 1,2. Травматизм на ДП "Бродівське лісове господарство" відсутній, лише у 2010 р. $K_{\text{ч}}$ становить 2,0. Виходячи з цього порівняння, метою працеохоронної діяльності на підприємстві може бути приведення рівня травматизму до середньогалузевих значень. Після досягнення цієї мети необхідно вирішити таке основне завдання: забезпечити охорону праці фінансуванням в обсягах, що не нижчі за середні в галузі, що успішно виконується на підприємстві.

Метод визначення напрямів ефективного вкладення коштів в охорону праці (пропорційно до середнього для галузі значення питомої кількості травмованих на виробництві через технічні й організаційні причини) використовується на підприємствах усіх форм власності при рівні травматизму за минулі періоди 75...125 % для галузі значення коефіцієнта частоти травматизму (загального і смертельного). В інших випадках, метод є допоміжним для попереднього визначення перспективних напрямів працеохоронної діяльності та для коригування результатів, розрахованих за допомогою інших методів.

Використання методу базується на детальному аналізі причин виробничого травматизму на підприємствах лісгосподарської галузі за попередні десять років. Встановлено, що за цей період близько 7 % від загальної кількості потерпілих травмовано внаслідок технічних, санітарно-гігієнічних, психофізіологічних причин та природних факторів і понад 93 % – внаслідок організаційних причин. Виходячи з такого співвідношення причин травматизму, запропоновано здійснити розподіл раніше визначеної суми на фінансування охорони праці за двома напрямками: попередження технічних і психофізіологічних та нейтралізація організаційних причин.

Визначення суми коштів, що мають спрямовуватися на попередження технічних, психофізіологічних та організаційних причин з урахуванням принципу пропорційності коштів питомій кількості травмованих внаслідок цих причин, виконуємо за формулами:

$$P_m = K_m P_z; P_o = K_o P_z; \quad (1)$$

де: P_m – частка загальної суми витрат на охорону праці P_z , яку доцільно спрямовувати на попередження технічних причин травматизму; P_o – частка загаль-

ної суми P_j , яка має спрямовуватися на нейтралізацію організаційних причин травматизму; K_m , K_o – емпіричні коефіцієнти пропорційності відповідно для технічних і організаційних причин ($K_m = 0,066$ і $K_o = 0,934$).

Визначення напрямів ефективного вкладення коштів у попередження технічних причин виробничого травматизму має здійснюватися з урахуванням:

- атестації робочих місць, за результатами якої складається перелік робочих місць з несприятливими умовами праці, де необхідно здійснювати невідкладні заходи з поліпшення їх стану;
- перспективного плану комплексних заходів з досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, який складається службою охорони праці разом з іншими структурними підрозділами підприємства;
- приписів органів державного нагляду за охороною праці, наказів і розпоряджень спеціалістів служби охорони праці підприємства, пропозицій та подань уповноважених з охорони праці, профспілок та інших наглядових органів;
- карт оцінювання ризику та критеріїв виробничого ризику.

Вибір того чи іншого напрямку вкладення коштів у технічні заходи з охорони праці може здійснюватися пропорційно питомій кількості травмованих внаслідок таких чотирьох причин технічного характеру, які враховуються державною системою обліку та звітності:

- 1) конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність машин, механізмів, устаткування;
- 2) експлуатація несправних машин, механізмів, устаткування;
- 3) недосконалість технологічного процесу;
- 4) незадовільний технічний стан будинків, споруд, територій.

Основним чинником травмування працюючих на лісогосподарських підприємствах із технічних та психофізіологічних причин є конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність засобів виробництва та алкогольне сп'яніння потерпілих. Сума вкладень у попередження причин технічного та психофізіологічного характеру дорівнює:

$$P_m = 0,066 \cdot 370600 = 24460 \text{ грн.}$$

Визначення суми коштів за напрямками їх ефективного вкладення у нейтралізацію кожної з організаційних причин виробничого травматизму з використанням принципу пропорційності здійснюється за формулою

$$P_{oj} = K_{oj} P_j; \quad (2)$$

$$P_{oj} = 0,934 \cdot 370600 = 346140 \text{ грн,}$$

де: P_{oj} – сума коштів, що має спрямовуватися на попередження виробничого травматизму внаслідок причин організаційного характеру; K_{oj} – коефіцієнт пропорційності, що враховує частку кожної з причин організаційного характеру в загальній кількості травмованих; $j = 1, \dots, 8$ – індекс, що дорівнює порядковому номеру причини організаційного характеру. Перелік причин організаційного характеру та розподіл коштів для ДП "Бродівське лісове господарство" зазначено в табл. 3.

Табл. 3. Розподіл коштів на охорону праці на ДП "Бродівське лісове господарство" за організаційними причинами травматизму

j	Порядковий номер причини травматизму організаційного характеру								
	1	2	3	4	5	6	7	8	Разом
K_{oj}	0,277	0,252	0,168	0,077	0,071	0,045	0,031	0,013	0,934
P_{oj}	102656	93391	62260	28536	26313	16677	11489	4818	346140

Умовні позначення причини травматизму організаційного характеру:

- 1) невиконання вимог інструкцій з охорони праці;
- 2) невиконання посадових обов'язків, відсутність належного контролю зі сторони посадових осіб;
- 3) недоліки під час навчання безпечним прийомам праці;
- 4) порушення технологічного процесу;
- 5) незастосування засобів індивідуального захисту (за їх наявності);
- 6) порушення трудової і виробничої дисципліни;
- 7) порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів;
- 8) залучення до роботи працівників не за спеціальністю (професією).

Наступний крок – вибір конкретних заходів з охорони праці, які мають реалізувати кожен напрям працеохоронної діяльності. При цьому потрібно враховувати, що розподіл причин виробничого травматизму на технічні та організаційні має умовний характер. Тобто для попередження тих або інших причин можуть бути задіяні одночасно як організаційні заходи (навчання, тренування, професійний відбір, контроль, мотивація тощо), так і технічні заходи (поліпшення мікроклімату й освітлення, встановлення огорожень, блокувальних пристроїв тощо).

Нейтралізація організаційних причин виробничого травматизму здійснюється за допомогою посилення контролю за дотриманням нормативних вимог безпеки праці і виробничого середовища, дисципліни виконання планів, наказів; підвищення дієвості пропаганди, агітації та інформації з охорони праці; виховної роботи з охорони праці та запровадження ефективної мотивації. Тобто методами, за допомогою яких здійснюється нейтралізація організаційних причин, є: стимулювання всіх учасників виробничого процесу щодо дотримання ними нормативних вимог з охорони праці; матеріально-технічне забезпечення служб охорони праці; розроблення і забезпечення працюючих нормативними актами, попереджувальними плакатами і знаками безпеки; професійний відбір працівників на роботи з підвищеною небезпекою; забезпечення працівників кімнатами психологічного розвантаження та реабілітації, кімнатами здоров'я, санітарно-побутовими приміщеннями; навчання безпечним прийомам праці тощо. При цьому універсальним методом зниження рівня травматизму з організаційних причин є стимулювання (власника підприємства, інженерно-технічного персоналу, служб охорони праці, робітників).

В наявних умовах підприємства зацікавлені не так у збільшенні коштів, що спрямовуються на заходи з поліпшення умов і охорони праці, як у підвищенні результативності використання цих коштів. Тому необхідно мати методики,

які на основі оцінки стану умов і охорони праці допомагатимуть встановити пріоритетні напрями витрат і визначити результативність проведених заходів.

Висновки. Для раціонального розподілу коштів і вибору пріоритетного напрямку заходів з поліпшення умов і охорони праці необхідно оцінити їх економічну ефективність. Застосовувані раніше в нашій країні підходи, які визначали як результат умовний ефект, застаріли. Сьогодні вітчизняні автори приймають думку зарубіжних фахівців: результативність проведення заходів визначається як скорочення реальних витрат підприємства внаслідок нещасних випадків і професійної захворюваності. Цей підхід більш наочно відображає дійсність, ніж умовна економія, дає уявлення про рівень проблеми, сприяє виявленню економічних стимулів для поліпшення умов і охорони праці.

Для підвищення соціально-економічної ефективності заходів із поліпшення умов праці на підприємствах лісової галузі необхідне комплексне використання методів експертних оцінок, кореляційно-регресійного аналізу, оброблення інформації та прогнозування.

Література

1. Тисовський Л.О. Регресійний аналіз причин виробничого травматизму працівників Держкомлісгоспу України / Л.О. Тисовський, В.М. Степанишин // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во НЛТУ України. – 2011. – Вип. 37.2. – С. 34-38.

2. Ткачук С.П. Методичні рекомендації по визначенню напрямків ефективного вкладення коштів в охорону праці на підприємстві / С.П. Ткачук, Г.Г. Лесенко, К.Н. Ткачук, І.А. Лучко, А.О. Водяник. – К. : Вид-во "Основа", 1999. – 80 с.

Дейнека А.М., Степанишин В.М. Приоритетные направления перераспределения средств на профилактику производственного травматизма на предприятиях лесной отрасли

Произведено исследование использования средств на мероприятия по охране труда на предприятиях лесного хозяйства. Предложены новые подходы и принципы объективной оценки и определения направлений эффективного использования средств путем расчетов суммы вложений в мероприятия по охране труда и рационального распределения ее по конкретным направлениям трудовой деятельности. Использование предложенного методического обеспечения позволит получить социальный эффект и повысить результативность вложения средств в улучшение условий и безопасности труда работников лесохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: производственный травматизм, средства на охрану труда, трудовая деятельность, предупреждение травматизма, социальный эффект.

Deyneka A.M., Stepanyshyn V.M. The Priorities for Fund Redistribution to Prevent Industrial Accidents at Forestry Enterprises

The safety measures at forestry enterprises are considered. New approaches and principles of an objective assessment of the sector and effective use of funds by calculating the amount of investments in safety measures and rational distribution of employers in specific areas of security activities are provided. Using the proposed methodology will allow to get a social impact and improve the effectiveness of investment in improving working conditions and safety.

Keywords: industrial accidents, costs for labor protection, labor-protective activity, trauma prevention, social effect.

УДК 338.2:658.0(477):65.012

Проф. Т.Г. Васильців¹, д-р екон. наук;
аспір. Ю.А. Поповіченко²

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Виявлено негативні аспекти організаційного та економіко-правового середовища комерційної господарської діяльності на сільських територіях України. Показано вплив недоліків підприємницького середовища на розвиток сільських територій і конкурентоспроможність їх локальних економічних комплексів. Обґрунтовано інструменти, засоби та заходи державної політики удосконалення середовища розвитку та безпеки підприємництва на сільських територіях України в рамках таких механізмів, як інституційний, організаційно-економічний, інформаційний та соціально-психологічний.

Ключові слова: сільські території, підприємництво, економічна безпека, забезпечення, механізми розвитку.

Постановка проблеми. Посилення диференціації регіонального та субрегіонального економічного розвитку та якості життя сільського та міського населення є актуальною проблемою регіональної політики України впродовж усього періоду незалежності. Упродовж останніх років спостерігається особливе загострення соціально-економічних проблем сільських територій. Це пов'язане, з одного боку, з притаманним і нашій державі глобальним процесом урбанізації, а, з іншого, – економічним, соціальним, культурним, духовним занепадом українського села, зумовленим низкою проблем, пов'язаних з недостатньо ефективним використанням соціально-економічного потенціалу. Як наслідок, сьогодні перед сільськими територіями України постала низка викликів, зумовлених руйнуванням їх соціальної та комунальної інфраструктури, погіршенням якості людського капіталу, нарощуванням соціально-демографічних диспропорцій, недостатньо ефективним використанням наявних природних ресурсів, погіршенням екологічних умов господарювання.

Така ситуація значною мірою зумовлена низьким рівнем економічної безпеки, а відтак, і розвитку підприємництва на сільських територіях України. Це позначається на стані їх соціально-економічних комплексів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади управління розвитком сільських територій досліджують А. Бидик [2], О. Бородіна [3], Л. Лісовий [4], О. Могильний [7], О. Сатов [8] та ін. Проблеми становлення підприємницького сектору та економічної безпеки підприємництва проаналізовано у дослідженнях В. Акімова [1], О. Малиновської [5], В. Гесця [6] та ін. Проте стан розвитку та рівень економічної безпеки підприємництва на вітчизняних сільських територіях залишається украй низьким. Це потребує обґрунтування специфічних та більш дієвих механізмів і засобів державної політики розвитку і забезпечення економічної безпеки підприємництва на сільських територіях нашої держави.

Постановка завдання. Метою роботи є виявлення поточного стану, причин та перешкод, а також механізмів та інструментів розвитку і забезпечення економічної безпеки на сільських територіях України.

¹ Львівська КА;

² Львівський інститут міжрегіональної академії управління персоналом